

STRATEGI FOR UTVIKLING AV PETROLEUMSNÆRINGEN I TROMS

Innledning

Petroleumsnæringen har lenge vært en motor for vekst og utvikling i norsk økonomi. Stadig mer av aktiviteten foregår nå utenfor kysten av Nord-Norge. Troms fylkeskommune er opptatt av å utnytte de mulighetene som dette gir til å styrke verdiskaping, infrastruktur og kompetanse i Troms. Det foreliggende dokumentet trekker derfor opp en strategi for å skape større regionale ringvirkninger av olje- og gassvirksomheten i nord. Siktemålet er å gjøre fylkeskommunen til en mer målrettet, slagkraftig og attraktiv samarbeidspartner i arbeidet for å utvikle de petroleumsrettede nærings- og kunnskapsmiljøene i Troms. Framlegget er en oppfølging av fylkesrådets tiltredelseserklæring og fylkestingets vedtak i sak 60/11 på møtet den 6. desember 2011.

Strategidokumentet viser først til den økende interessen for petroleumsundersøkelser og olje- og gassutbygging i nord. Deretter blir strategiarbeidet sett i lys av det arbeidet som Troms fylkeskommune tidligere har gjort på dette feltet. Så følger en analyse av de overordnede utviklingslinjene, beslutningsstrukturene og regionale forutsetningene. De neste delene tar for seg sentrale usikkerhetsfaktorer og utfordringer. Til slutt kommer forslag til strategiske prioriteringer.

Bakgrunn

Olje- og gassektoren er i dag en nøkkelsektor i norsk økonomi. Den står for vel en femtedel av verdiskapingen, nesten halvparten av eksportinntektene og en fjerdedel av statens inntekter. Virksomheten har gitt betydelige lokale og regionale ringvirkninger. De har vært størst i Stavanger-regionen, men olje- og gassnæringen spiller etter hvert en sentral rolle i mange deler av landet. Stadig flere felt og rørledninger er blitt satt i drift. Det er etablert nye driftsorganisasjoner, baser og ilandføringsanlegg. Flere oljeselskaper er kommet til. Det har vokst fram en omfattende leverandørindustri, som nå har nesten like stor omsetning internasjonalt som nasjonalt. Rundt næringen er det også bygd opp et bredt sett av støttetjenester. Disse omfatter alt fra forsyninger, reinhold og avfallshåndtering til IT, finans og eiendomsdrift. I tillegg kommer satsingen på petroleumsrettet utdanning, forskning og forvaltning.

Norsk sokkel har blitt utbygd trinnvis fra sør mot nord. De første blokkene i Nordsjøen ble utlyst i 1965. Nord for 62. breddegrad ble det først lyst ut blokker ved 5. konsesjonsrunde i 1979. Nord-Norge kom derfor seint med i olje- og gassvirksomheten. De store innledende

forhåpningene ble også snart omgjort til skuffelser. Selv om det ble gjort enkelte funn, dreide det seg i hovedsak om gass, som det ikke fantes teknologiske utbyggingsløsninger eller avsetningsmuligheter for. Det ble heller ingen regularitet i letevirksomheten. Den ble opprettholdt i Norskehavet, men i Barentshavet ble det full stopp i 1993. Interessen tok seg noe opp fra slutten av 1990-tallet med nye borekampanjer. Norne, som ble funnet i 1992, ble satt i produksjon i 1997, og i 2002 ble utbyggingen av Snøhvit godkjent. Snøhvit-utbyggingen skapte nye forventninger rundt olje og gass i landsdelen. Forventningene ble skrudd ytterligere opp da den rødgrønne regjeringen i 2005 lanserte nordområdene som Norges viktigste strategiske satsingsområde.

Det er likevel først i de siste årene at olje- og gassvirksomheten i nord har begynt å få et større omfang og et mer langsiktig perspektiv. Letevirksomheten er blitt kraftig utvidet, det er gjort nye funn, og flere felt er i ferd med å komme i drift. Norne har fått nye satellitter. Marulk og Skuld settes i drift i 2012. Skarv og Goliat er også snart i produksjon. Deretter følger Aasta Hansteen (tidligere Luva) og flere andre prosjekter. En viktig milepæl var funnene av Skrugard og Havis. Samtidig har delelinjeavtalen med Russland skapt et nytt stort leteområde mot øst. Området rundt Jan Mayen skal også åpnes, og det er satt i gang en kunnskapsinnhenting som skal kunne inngå i en eventuell prosess for åpning av Lofoten og Vesterålen. Denne aktivitetsøkningen på norsk side skjer parallelt med en tilsvarende økning på russisk side. Leting og utbygging blir prioritert både på Jamal-halvøya, i Karahavet og i Barentshavet. Dette vil bety økt utskipping og omlastingsaktivitet. Det vil også bli enda viktigere med et tett industrielt og forvaltningsmessig samarbeid på tvers av grensene. I tillegg er det en stigende internasjonal interesse for Arktis. Det fokuseres på klima- og miljøendringene, regionens naturressurser og nye sjøruter. Vi ser derfor nå konturene av en utvikling som vil omforme hele regionen og gi olje- og gassnæringen en langt mer framskutt plass enn tidligere.

Tidligere innsats

Formålet med dette dokumentet er å klargjøre grunnlaget for en strategi for Troms fylkeskommunes petroleumpolitiske engasjement. Det er ikke første gang at fylkeskommunen utarbeider slike planer. "Petroleumsplanen for Troms 2000-03" ga en fyldig oversikt over tidligere vedtak og sentrale utviklingstrekk. Planen pekte ut fem hovedstrategier for framtidig verdiskaping i Nord-Norge:

- 1) Styrking av petroleumsmiljøet i nord – bygge opp driftsorganisasjoner i Harstad, utvide samarbeidet mellom fylkeskommunene.

- 2) Økt nordnorsk markedsandel i virksomheten – utbygging av Snøhvit, industriell utnyttelse av naturgass, bedriftsnettverk og kvalifisering.
- 3) Økt FoU-intensiv næringsvirksomhet i nord – styrke FoU-miljøet i Tromsø, flere forsknings- og kunnskapsparke og næringshager.
- 4) Styrking av infrastrukturen – flytilbud, telekommunikasjoner, hurtigbåt Troms-Finnmark.
- 5) Fokus på prinsippet om bærekraftig utvikling og miljø – oljevernberedskap, kompetanse, hensyn til miljø, fiskeri, havbruk og samfunnsmessige forhold.

Petroleumsplanen ble aldri rullert, men petroleum og energi har vært fulgt opp i fylkesplanene og de regionale utviklingsprogrammene. I fylkesplanmeldingen 2005 ble det sagt at det var igangsatt en prosess med å utarbeide en egen strategiplan for petroleum. Det ble framhevet at planen skulle være sterkt prosessrettet og handlingsorientert. Den skulle også utarbeides i samarbeid med partene i næringslivet og kompetansemiljøet og omfatte:

- en industristrategi – sikre nordnorsk næringsliv en ledende rolle i det nye markedet,
- en kompetansestrategi – føre an på viktige områder som teknologi og miljø,
- en infrastrukturstrategi – tiltrekke internasjonale aktører til Nord-Norge, og
- arenavvikling – utvikling av samarbeidskonstellasjoner mellom fylkeskommunene, kommuner, næringsliv, interesseorganisasjoner, næringsforeninger og kompetansemiljøer.

“Det er viktig at Nord-Norge blir hørt med én stemme”, ble det sagt. Fylkeskommunen opprettet i 2005 prosjektet Petroleumssatsing i Troms. Dette arbeidet munnet ikke ut i et nytt plandokument.

Troms fylkeskommune har gjennom årene støttet en rekke prosjekter, avgitt høringsuttalelser, deltatt på konferanser, vært med i samarbeidsfora og drevet aktivt påvirkningsarbeid overfor sentrale myndigheter og andre beslutningstakere. Det er stor spennvidde i de eksterne prosjektene som har fått støtte. En betydelig innsats er lagt ned i å fremme Harstad og Tromsø som oljebyer. Allerede i 2002 ble det gitt støtte til prosjektet “Oljebyen Harstad”, som er blitt fulgt opp gjennom prosjektene “Harstad – oljesenter i nord”, “Explore 2015 – Harstad som oljemotor i nord”, og “Den nordnorske petroleumsklynge – strategier for utvikling av Harstad som motor”. I Tromsø har fylkeskommunen støttet prosjektet “Petro Point Greater Tromsø”

og arbeidet for å trekke nye bedrifter til byen, bl.a. gjennom etablering av internasjonal skole, arbeid til partnere, industripark osv.

Satsingen på kompetanse har stått sentralt. Fylkeskommunen har støttet flere prosjekter for kompetansekartlegging, leverandørutvikling, opplæring og rekruttering i regi av Innovasjon Norge, NHO Troms, Kunnskapsparken Nord og andre. Leverandørutvikling har bl.a. skjedd gjennom prosjektene “Petroleumsindustri til Barentshavet – Strategisk nettverksprogram for leverandøringdustrien i Nord-Norge og på Vestlandet” og “Prosjekt for partnerskap mellom russisk og norsk olje- og gassindustri”. I perioden 2006-2009 ble det gjennomført en realfagssatsing i hele Troms via RDA-ordningen. Det ble her brukt 30 millioner kroner for å heve kompetansen til realfagslærerne, øke rekrutteringen til fagene og gjøre de mer relevante og interessante for elevene. Som en oppfølging har det vært jobbet med yrkesutdanning i petroleumsrelaterte fag i samarbeid med Kunnskapsparken Nord, NHO Troms og Næringsforeningen i Tromsø. Det er også gitt støtte til en rekke andre prosjekter, slik som Arctic Frontiers, Unge forskere i Barents, Barents Youth Conference, Newtonrommet i Harstad og etableringen av Nordnorsk vitensenter.

Markedsføring av regionen generelt og næringslivet spesielt har vært et annet satsingsområde. Sammen med fylkeskommunene i Finnmark og Nordland har Troms fylkeskommune siden 2008 hatt en egen profilering på Offshore Northern Seas-konferansen (ONS) i Stavanger. Samarbeidet er nå organisert gjennom prosjektet “Xplore North”. Det er dessuten gitt midler til separate opplegg for Harstad og Tromsø. Mye av arbeidet har også vært internasjonalt rettet med vekt på Russland, Barentssamarbeidet og Nordkalotten. Deler av den petroleumsrettede innsatsen har foregått gjennom det interne prosjektet Petroleumssatsing i Troms, som pågikk fram til 2010. Det ble i dette prosjektet lagt vekt på å få en oversikt over ulike tiltak og arenaer for petroleumsrelatert næringsliv og kompetanse i fylket, koordinere tilrettelegging og kvalifiseringstiltak, styrke samarbeidet med andre pågående prosjekter og fremme den interne samordningen mellom etatene i Troms fylkeskommune.

Fylkeskommunen har avgitt en rekke uttalelser knyttet til olje og gass i nord. Det har også vært drevet et aktivt politisk påvirkningsarbeid, som i det siste har vært særlig konsentrert om etableringen av et nytt femte driftsområde i Statoil og driftsansvaret for Aasta Hansteen-feltet til Harstad. De tre nordligste fylkeskommunene samarbeider gjennom Kontaktforum for olje

og gass i Nord-Norge, og det har blitt lagt vekt på å delta på viktige oljepolitiske arenaer i landsdelen, slik som Barentshavkonferansen, Arctic Frontiers og Petro i Harstad.

I fylkesplan 2010-2013 er det under overskriften Energi formulert følgende mål knyttet til petroleum:

- påvirke sentrale myndigheter til å åpne opp nye leteområder
- sikre utbyggingsmåter som bidrar til langvarig regional og lokal verdiskaping
- styrke rekrutteringsgrunnlaget til leverandørvirksomhet og FoU-miljøer bl.a. gjennom utdanningstilbudet på videregående, fagskole nivå, høgskole- og universitetsnivå
- innta en ledende posisjon i arbeidet for å få frem teknologi og driftskonsepter som ivaretar de strenge miljøkravene i nord
- bidra til utvikling og styrking av de eksisterende miljøer blant annet i lete- og driftsfasen

Arbeidet som her foreligger er en oppfølging av fylkesrådets tiltredelseserklæring og fylkestingets vedtak i sak 60/11.

I det videre strategiarbeidet er det viktig å bygge på det som allerede har vært gjort i Troms fylkeskommune. Det er et arbeid som har gitt resultater. Samtidig trengs det en oppdatering i lys av den seinere tids utvikling og de nye perspektivene som nå avtegner seg. Det trengs også en mer helhetlig tilnærming, en tydeligere prioritering og en klarere begrunnelse for de valgene som gjøres.

Overordnede linjer

Den norske olje- og gassvirksomheten var i utgangspunktet gjenstand for en politikk hvor målet var å sikre nasjonal kontroll, bygge opp et integrert oljemiljø og fremme en verdiskaping som kom hele det norske samfunnet til gode. Dette skulle sikres gjennom lovgivning, skattesystem, oppbygging av en nasjonal forvaltning og etableringen av Statoil som statens operative redskap. Statoil skulle ha krav på en andel på minst 50 prosent i alle nye lisenser, der utgiftene skulle bæres av de utenlandske selskapene. Andelen skulle også kunne økes hvis det ble gjort lovende funn. Videre ble de utenlandske oljeselskapene pålagt å kjøpe norske varer og tjenester og bidra til teknologi- og kompetanseoverføring til norske bedrifter og forskningsmiljøer. Denne politikken var vellykket. Den norske oljeindustrien fikk en rask

ekspansjon. Etter hvert ble det imidlertid en bekymring for at Statoils makt var i ferd med å bli for stor. Det var også et ønske om å beholde de utenlandske oljeselskapene på norsk sokkel for fortsatt å kunne nyttiggjøre seg deres ekspertise. Det oljepolitiske regimet ble derfor gradvis justert i løpet av 1980-tallet.

Fra 1990-tallet begynte en større omlegging. Konesjonsreglene som favoriserte norske selskaper ble avskaffet. Bæringsprinsippet, som innebar at Statoil ikke skulle betale for utgiftene påløpt i letefasen, ble fjernet. Det samme gjaldt glideskalaen, som ga Statoil rett til å øke sin eierandel opp til 80 prosent når produksjonen kom i gang. Industri- og teknologiavtalene ble også avviklet. Deretter fulgte delprivatiseringen og børsnoteringen av Statoil i 2001 og en helt ny organisering av gassalget og styringen av rørtransportsystemet. De helstatlige selskapene Petoro og Gassco ble opprettet for å ta hånd om henholdsvis Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) og det norske transportsystemet for gass til Europa. Fra 2005 ble også petroleumsskatten endret for å få inn nye aktører på norsk sokkel. Selskaper som ikke var i skatteposisjon, fikk årlig utbetalt skatteverdien av sine undersøkelsesutgifter fra staten – det vil si at staten dekket 78 prosent.

Liberaliseringen av olje- og gassnæringen hang sammen med EØS-avtalen. EU krevde en fjerning av alle ordninger som diskriminerte på nasjonalt grunnlag. Det tidligere Gassforhandlingsutvalget, der bare Statoil, Hydro og Saga var med, ble definert som et ulovlig priskartell. Norge ble pålagt å åpne gassinfrastrukturen for tredjepart. Men vel så viktig var den interne dynamikken i selve næringen og modningen av norsk sokkel. Den norske oljenæringen var nå konsolidert og satset i stigende grad internasjonalt. Den var ikke lenger interessert i proteksjonistiske tiltak verken ute eller hjemme. Statoil ivret også selv for en privatisering.

Disse omleggingene har skapt nye vilkår for regioner som kommer seint med i den norske olje- og gassvirksomheten. Mens oppbyggingen i Stavanger-regionen og på Vestlandet skjedde med en massiv politisk drahjelp, kan ikke Nord-Norge regne med å bli tilgodesett på samme måte. I dag er det blitt langt viktigere å opprettholde produksjonsnivået på norsk sokkel, støtte opp om den norske olje- og leverandørindustriens internasjonalisering og sikre de statlige oljeinntektene. Terskelen for deltakelse er også blitt mye høyere. Da Harstad tidlig på 1970-tallet ble utpekt som hovedbase for den framtidige oljevirkomheten i nord, var det fordi byen hadde en verkstedindustri. Oljeutbygging var ensbetydende med store stål- og

betongkonstruksjoner. I dag er det avanserte undervannsløsninger, flerfasetransport og flytende produksjons-, lagrings- og losseenheter (FPSO) som dominerer bildet. Produksjonen av borerigger og flytere er i stor grad flyttet til utlandet. Det er de mest spesialiserte og kunnskapskrevende delene som er beholdt i Norge. Her har verft- og ingeniørselskapene sørpå skaffet seg et stort forsprang. Utenom Stavanger og Sunnhordaland er det er bygd opp ledende miljøer på undervannsteknologi i Kongsberg- og Bergens-området. På Sørlandet er det et fremragende miljø innenfor brønn- og boreoperasjoner. På Nordvestlandet er det den maritime industrien som hevder seg, og Oslo-området er tyngdepunktet for ingeniør-, finans-, og forsikringstjenester.

En annen viktig forskjell mellom 1970-tallet og i dag er at klima- og miljøhensyn nå blir vektlagt langt sterkere. Forurensningsfaren og hensynet til fiskeriene og et sårbart miljø sto sentralt på 1970-tallet. Dette var med på å forsinke oppstarten av oljevirkosomheten i nord. Det ble også gjennomført omfattende utredninger før åpningen av Barentshavet Sør i 1989. I dag er det imidlertid CO₂-utslipp og faren for global oppvarming som står i forgrunnen. Det blir understreket at vi må få til en overgang til et utslippsfritt samfunn basert på fornybar energi. Oljeindustrien argumenterer for at gass, som kan erstatte kullkraft og olje, inngår som et viktig ledd i denne overgangen. Videre petroleumsutbygging er likevel kontroversielt og er etter manges mening med på å forsinke de nødvendige omleggingene. Konflikten skjerpes ved at en moden sokkel gir økte utslipp. Det blir stadig vanskeligere, dyrere og mer forurensende å hente opp de siste dråpene. Risikoen øker også ved at de nye leteområdene ligger lenger til havs og i arktiske strøk.

Den norske oljeproduksjonen er nesten blitt halvert siden toppåret 2000. Gassproduksjonen har økt, men etter 2020 forventes det et fall også i gassproduksjonen. Det vil derfor bli ledig kapasitet i det norske transportsystemet for gass, hvor det allerede er investert 260 milliarder kroner i nærmere 8000 kilometer rør. Dette er verdens lengste rørnett til havs, og 20 prosent av Europas import av naturgass kommer fra Norge. For å kunne opprettholde leveransene og utnytte kapasiteten i det rørnettet som er bygd, foreslår Gassco å forlenge transportsystemet til Barentshavet, helt opp mot grenseområdet til Russland og videre mot Svalbard. I den statlige petroleumspolitikken legges det nå vekt på å øke utvinningen fra felt i drift, å få bygd ut ressursene i funn som ikke er besluttet utbygd, å opprettholde leteaktiviteten i areal som er åpnet, og å sørge for åpning av nye områder. Tilgang til nye lete- og utbyggingsområder er også en hovedsak for oljeselskapene. Områdene i nord, som lenge har vært definert som et

reserveareal, står derfor øverst på ønskelisten. Ifølge Oljedirektoratet ligger mulighetene i nord. Oljedirektoratet mener at 20 prosent av ressursene på norsk sokkel ennå er uoppdaget, og av disse befinner to tredjedeler seg i områdene fra Lofoten og nordover. Det tidligere omstridte delelinjeområdet og Barentshavet Nord er da ikke tatt med.

Beslutningsstrukturer

Petroleumsloven slår fast at staten har eiendomsretten til alle undersjøiske petroleumsforekomster og eksklusiv rett til ressursforvaltning. I lovens paragraf 1-2 heter det:

“Petroleumsressursene skal forvaltes i et langsiktig perspektiv slik at de kommer hele det norske samfunn til gode. Herunder skal ressursforvaltningen gi landet inntekter og bidra til å sikre velferd, sysselsetting og et bedre miljø og å styrke norsk næringsliv og industriell utvikling samtidig som det tas nødvendige hensyn til distriktpolitiske interesser og annen virksomhet”.

Det overordnede ansvaret er lagt til Olje- og energidepartementet (OED). Oljedirektoratet (OD), som er underlagt departementet, er det sentrale fagorganet når det gjelder undersøkelser etter og utvinning av petroleumsressurser. Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) ble fram til 2001 forvaltet av Statoil, men forvaltes nå av det statlige selskapet Petoro. Staten eier også Gassco, som har ansvaret for transporten av gass fra norsk kontinentalsokkel og er operatør for Gassled. Gassled er den formelle eieren av infrastrukturen. Gassled var tidligere eid av oljeselskapene, men flere av dem har i de seinere årene solgt sine eierandeler til utenlandske pensjonsfond, forsikringsselskaper og investeringsfond. Statoil har imidlertid beholdt en mindre andel, slik at Petoro og Statoil til sammen fortsatt har vel 50 prosent av aksjene. Tilsyn og kontroll med oljevirksomheten foregår gjennom flere organer underlagt ulike departementer, slik som Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif), Petroleumstilsynet (Ptil), Kystverket og Oljeskattekontoret.

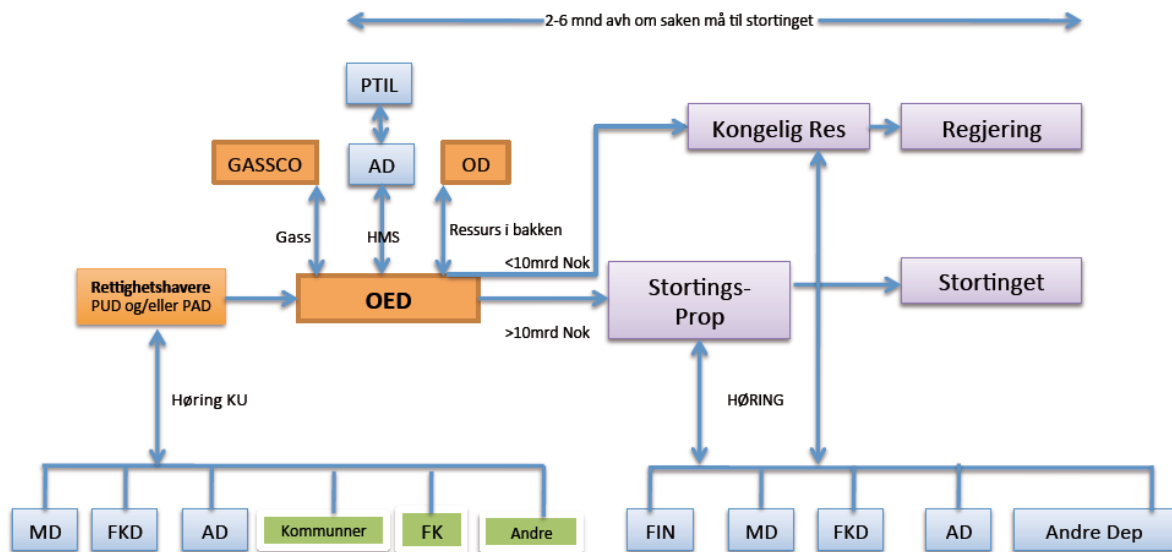
Før olje- og gassleting kan finne sted, må det aktuelle området først være åpnet opp for petroleumsvirksomhet. Stortinget fatter vedtak om åpning av nye områder på grunnlag av en offentlig konsekvensutredning, som skal belyse de økonomiske, sosiale og miljømessige virkningene som virksomheten kan ha. Konsekvensutredningen legges ut for høring slik at berørte myndigheter og interesseorganisasjoner har anledning til å uttale seg. Når et område er åpnet, kan blokker lyses ut. Dette skjer gjennom ordinære konsesjonsrunder og ordningen med tildelinger i forhåndsdefinerte områder (TFO). TFO-ordningen ble innført i 2003 for å

stimulere til økt leteaktivitet og utvinning av tilleggsressurser i modne områder med planlagt, eksisterende eller tidskritisk infrastruktur. Mens de ordinære konsesjonsrundene vanligvis finner sted annet hvert år, lyses TFO-tillatelsene ut årlig gjennom en forenklet prosedyre.

I de ordinære konsesjonsrundene inviterer OED først selskapene til å nominere blokker i området som er åpnet for petroleumsvirksomhet. Invitasjonen sendes til alle rettighetshavere på norsk sokkel og prekvalifiserte selskaper. Nominasjonene er en viktig del av beslutningsgrunnlaget når OED skal avgjøre hvilke arealer som skal lyses ut. Forslaget til utlysning legges ut til offentlig høring, og Miljøverndepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet gir innspill. Deretter finner selve utlysningen sted, og oljeselskapene leverer sine søknader. Den første søknadsbehandlingen skjer i OD og Ptil. OED utarbeider så forslag til areal, arbeidsprogram, deltakerandeler og operatør for hver enkelt utvinningstillatelse. Etter forhandlingsmøter med selskapene blir det sendt ut tilbudsbrev, som selskapene kan akseptere eller avslå. Endelig tildeling foretas av kongen i statsråd. Utvinningstillatelsene blir gitt til en gruppe av selskaper, som utgjør lisenshaverne. Tillatelsen gir selskapene en enerett til undersøkelse, leteboring og utvinning i et bestemt område. Tillatelsen er tidsbegrenset og medfører en arbeidsplikt.

Før lisenshaverne kan starte utbygging av en petroleumsforekomst, må de legge fram en plan for utbygging og drift (PUD) og eventuelt en plan for anlegg og drift av innretninger (PAD). En PUD skal i utgangspunktet redegjøre for det totale utbyggingskonseptet. En viktig del av planen er en konsekvensutredning. Denne skal gjøre rede for hvordan utbyggingen vil påvirke miljøet, naturressurser og samfunn. Prosessen består av to deler. Første del er et forslag til utredningsprogram for konsekvensutredningen, og andre del er selve konsekvensutredningen. Begge deler skal ut på offentlig høring. På bakgrunn av konsekvensutredningen, utbyggings- og/eller anleggsdelen og høringsuttalelsene, utarbeider Olje- og energidepartementet et forslag til stortingsproposisjon eller kongelig resolusjon som sendes på høring til berørte departementer. Etter denne prosessen fremmes så saken for vedtak enten i Stortinget (utbygginger på over 10 milliarder kroner) eller i regjeringen.

MYNDIGHETENES BEHANDLING AV PUD og PAD

Etter petroleumsløven er fylkeskommunen med andre ord én av mange høringsinstanser, som kan gi sitt syn til kjenne i forbindelse med:

- åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet,
- utlysning av nye blokker i de nummererte konsesjonsrundene,
- forslag til utredningsprogram for konsekvensutredning i samband med plan for utbygging og drift (PUD) eller plan for anlegg og drift (PAD), samt
- selve konsekvensutredningen for nye utbyggingsprosjekter.

Fylkeskommunen blir også invitert til høring i forbindelse med bl.a. forvaltningsplanen for Barentshavet-Lofoten og endringer i relevante lover og forskrifter.

Slik det norske beslutningssystemet i dag fungerer, er Olje- og energidepartementet, Oljedirektoratet, Petoro, Gassco, oljeselskapene og leverandørindustrien ofte samstemt og ivrige etter å få åpnet nye leteområder, holde et høy aktivitetsnivå og sikre at norsk sokkel er internasjonalt konkurransedyktig. På den andre siden finner vi Miljøverndepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet med underliggende etater og tilknyttede virksomheter. De prøver å holde igjen ut fra hensynet til klima, miljø og fiskeri. Skillelinjene gjennomsyrrer også partisystemet, der standpunktene varierer både mellom partiene og innenfor det enkelte parti, delvis avhengig av geografi. Beslutningsprosessene er derfor preget av forhandlinger og tautrekking. Oljeinteressene veier i dag så tungt i norsk økonomi at de i de fleste tilfellene får gjennomslag i de politiske beslutningsprosessene.

I selve petroleumsvirksomheten er det oljeselskapene som er i førersetet. De har hele tiden en portefølje av mulige investeringsprosjekter, som blir vurdert opp mot hverandre. De samlede investeringene på norsk sokkel var i 2011 på 146 milliarder kroner, og for 2012 er de anslått til å bli rekordhøye 186 milliarder kroner. Oljeselskapene skaper derfor gjennom leting, utbygging og drift et omfattende marked for ulike leverandører av varer og tjenester. Med mange felt i drift er de samlede driftskostnadene i dag høyere enn investeringskostnadene i forbindelse med nye utbygginger.

Generell Prosjektutviklingsmodell

Oljeselskapene følger en standard framdriftsplan med faste beslutningsporter (Decision Gates) når nye prosjekter blir vurdert: DG 0 følger etter en vurdering av forretningsmuligheter og innebærer en beslutning om å gå videre for å avklare gjennomførbarhet. DG 1 er beslutningen om å starte planleggingen av konseptvalg. DG 2 er beslutningen om å gå videre med definering av utbyggingsprosjektet. DG 3 er den endelige investeringsbeslutningen, som leder til innsending av PUD/PAD og en eventuell politisk godkjenning. DG 4 er overgangen fra utbygging til drift. Det tar ofte 10-15 år fra funn blir gjort til produksjon kommer i gang. For Snøhvit var planleggings- og utbyggingsperioden på rundt 25 år. For Goliat har det vært snakk om 13 år, for Norne seks år, og for Skuld bare to og et halvt år.

Leverandørene inngår i et hierarki, der noen selskaper får hovedkontraktene, mens andre er underkontraktører i flere ledd. Oljeselskapene har ofte langvarige relasjoner til utvalgte samarbeidspartnere, som de har rammeavtaler med. Det finnes flere kontraktsformer med

ulike grad av integrasjon mellom oppgavene som skal utføres. Bedrifter som skal levere til oljesektoren, må være godkjent og sertifisert etter Achilles sitt kvalifiseringssystem.

Regionalt utgangspunkt og status

Nord-Norge omfatter 33 prosent av fastlands-Norges areal og har under 10 prosent av befolkningen. Landsdelen er preget av store avstander og spinkle næringsmiljøer med begrenset kompetanse og kapital. Nord-Norge lå også lenge i skyggen av olje- og gassvirksomheten utenfor Vestlandet og Midt-Norge. Petroleumsaktiviteten er likevel i ferd med å få et visst fotfeste i nord.

Statoil er en gigant på norsk sokkel med hele 80 prosent av aktiviteten. De opprettet kontor i Harstad allerede i 1976. Kontoret har en leteavdeling for de nordlige områdene, en boreavdeling, en avdeling innen tidligfase feltutvikling med sentrale oppgaver i forhold til Aasta Hansteen, prosjektlederansvaret for Skrugard/Havis og driftsansvaret for Norne og delvis Snøhvit. Nylig er det blitt oppgradert til et fullverdig driftsområde for Nord-Norge, på linje med det tidligere Drift Nord i Stjørdal – operativt fra 2013. Kontoret tildeles driftsansvaret for Aasta Hansteen fra 2016. At beslutningsmyndighet er lagt nordover vil ha svært stor betydning for næringslivet – tetthet på beslutningstakere betyr mulighet for innflytelse.

Statoil har i dag nærmere 300 ansatte i Harstad, og det nye ansvaret for drift, teknisk oppfølging og utvikling av feltene i nord vil øke bemanningen med 30-50 personer. Oljeselskapene Total og Det norske er også etablert i byen, og det samme er Oljedirektoratet, som har vært til stede siden 1980. På Melkøya har Statoil driftsorganisasjonen for Hammerfest LNG. Statoil har nå vel 350 ansatte på Melkøya. Med andre ansatte og innleid personell er det 550-600 personer som arbeider ved anlegget. Eni Norge har opprettet regionkontor i Hammerfest, der driftsorganisasjonen for Goliat blir lokalisert. Eni bygger et nytt drifts- og regionkontor med plass til 120 medarbeidere og regner i første omgang med å ha 60 personer på plass ved produksjonsstart i 2013. I Sandnessjøen har BP opprettet kontor og en driftsstøtteenhet for Skarv. BP har 10-15 personer ansatt ved sitt kontor og tar sikte på å styre all sin basevirksomhet i Norge fra Sandnessjøen. I tillegg kommer selskapene Front Exploration og North Energy i Tromsø og Alta.

Deler av nordnorsk næringsliv har klart å vinne innpass i olje- og gassnæringen. Leverandørnettverket Petro Arctic har spilt en aktiv rolle med sikte på å mobilisere til deltakelse. Ifølge den siste Levert-rapporten fra Kunnskapsparken Bodø var det i 2010 knapt 200 nordnorske bedrifter som hadde petroleumsrettede leveranser for i alt 3,6 milliarder kroner. Dette tallet inkluderer omsetningen til de store sørnorske og utenlandske selskapene som har vedlikeholds- og modifikasjonskontraktene for Norne og Snøhvit, så andelen til de etablerte små og mellomstore bedriftene i landsdelen er langt lavere. Kun en håndfull av disse er spesialisert på petroleumsrettede varer og tjenester og har olje- og gassnæringen som et viktig marked. Blant bedriftene som har oppnådd leveranser, finner vi Momek, Miras, Aqua Rock, Rapp Bomek, Bodø Elektro, Norlense, Noweco, Mercur Solutions, Polarkonsult, Troms Offshore, NOFI, Vacumkjempen Nord-Norge, Perpetuum, Kraemer Offshore, Barlindhaug Consult og Akvaplan-niva.

Snøhvitutbyggingen ble et springbrett for flere av disse. Et annet viktig vendepunkt var V&M-kontraktene for Snøhvit og Norne, der Statoil stilte krav om lokal tilstedeværelse og bruk av nordnorske underleverandører. BP har gjort det samme for Skarv, og Eni Norge stiller tilsvarende krav når det gjelder Goliat. Dette har igjen ført til dannelsen av nye samarbeidsallianser mellom nordnorske bedrifter. Aibel samarbeider med Hammerfest

Industriservice og Kimek Offshore på Snøhvit, mens Momek og leverandørnettverket Hålogaland Olje & Energi er underleverandører på Norne. For Skarv har BP Norge inngått kontrakt om vedlikeholds- og støttetjenester med sammenslutningen Helgeland V&M.

Et annet nytt trekk er at et økende antall store oljeserviceselskaper etablerer seg i landsdelen. Aibel, ABB, BIS Industrier, Reinertsen, Apply Sørco, Oss-nor, Aker Solutions, Halliburton, Baker Hughes og MI Swaco har alle etablert seg i Hammerfest. Til sammen har de planer om å ansette flere hundre personer. I Harstad har Aibel bygd opp et kontor med 70 ansatte. Vi finner også bl.a. Schlumberger, Baker Hughes, Weatherford og Det Norske Veritas. I Tromsø er Aker Solutions i ferd med å bygge opp et stort kontor med 200-300 ansatte.

De store selskapenes inntog har til dels skjedd gjennom oppkjøp av etablerte nordnorske bedrifter. På Helgeland har Aker Solutions kjøpt opp Sandnessjøen Engineering. Westcom fra Ølen i Rogaland har gått inn i Helgeland Maritime på Nesna. Aker Solutions har kjøpt opp brønnintervensjonsfirmaet Extreme Invent i Narvik. I Harstad gikk FORCE inn i Norweco, som er et selskap som tilbyr sveiseteknikktjenester og inspeksjon. Harstad-bedriften Norwegian Petroleum Services er kjøpt opp av Det Norske Veritas. I Tromsø har Multiconsult overtatt Barlindhaug Consult, og Troms Offshore er blitt solgt til investeringselskapet HitecVision. Aibel og Langset gikk i 2009 inn som majoritetseiere i Hammerfest Maritime Service, som ble til Hammerfest Industriservice. Unntaket er Grenland Group, som først etablerte seg i Harstad, men som så ble overtatt av Momek. For de nordnorske bedriftene har oppkjøpene gitt tilgang på kapital, kompetanse og nettverk og muligheter for ekspansjon på nye markeder.

Det er også bygd ut en basestruktur i nord. Denne var i sin tid politisk bestemt. Oljeselskapene som opererte i nord, var pålagt å være med på å finansiere basene. I dag er alle de viktigste basene overtatt av baseselskaper med hovedsete utenfor landsdelen. Det satses også på utbygging av nye baser og servicehavner. Polarbase i Hammerfest og Norbase i Harstad er knyttet til NorSea Group. Helgelandsbase, Vardø Barents Base og Kirkenesbase er knyttet til søsterselskapet Coast Center Base (CCB), der NorSea Group eier halvparten av aksjene. ASCO Norge fikk basekontrakten med BP i Sandnessjøen og bygger ut oljebase på Horvnes og prosjekt- og industriområde på Strendene. ASCO, i samarbeid med Tschudi Shipping, har også etablert ASCO Arctic Base på Skjervøy, i Hammerfest og i Kirkenes. I Kirkenes

planlegges Kirkenes Industrial & Logistics Area (KILA) ved den såkalte Slambanken. Tromsø Havn satser på å bygge om det gamle Grøtsund Fort til industripark og offshorebase.

En rekke bedrifter har etter hvert etablert seg på de nordnorske basene. Polarbase er blitt den sentrale basen for Barentshavet. Blant bedriftene som har etablert seg her, finner vi Eni, NOFO, SAR, Perpetuum, Mento og Buksér og Berging. Polarbase tar sammen med CCB Bergen sikte på å drive riggvedlikehold i Hammerfest. Basefunksjonene for Norne, Skarv og Marulk ivaretas fra Sandnessjøen, mens Brønnøysund har helikopterbasen på Helgeland. BP har valgt å legge selskapets vedlikehold av undervannsutstyr til Sandnessjøen. Det skal derfor bygges ut industripark for subsea-utstyr. Bedrifter etablert på Helgelandsbase er bl.a. Sandnessjøen Kranservice, Bring Logistics, Baker Hughes, Ramco og Eurotech. Mange av de petroleumsrettede virksomhetene er lokalisert i Sentrum Næringshage, som har opprettet en egen Petro Næringshage på Horvnes. Et fellestrekk ved basene er at en god del bedrifter kommer og går, avhengig av oppdragsvolum og tildeling av kontrakter. Basene er likevel et viktig samlingssted. De er også knutepunkter i oljevernberedskapen, der det er bygd ut depoter og flere opplærings- og øvelsessentre. En viss oljeomlasting har foregått i Bøkfjorden ved Kirkenes og i Sarnesfjorden ved Honningsvåg, og Eni Norge, Statoil, NOFO og Fiskarlaget Nord har inngått avtale om at rundt 30 fiskefartøyer skal involveres i den kystnære oljevernberedskapen.

Den økende interessen for olje, gass og nordområdene har gitt ringvirkninger langt ut over det som fanges opp ved å fokusere på leveranser og direkte støttefunksjoner. Petroleumsvirksomheten og de forventningene som nå er skapt, har gitt vekstimpulser på en rekke andre områder. Det bygges barnehager, skoler og boliger. Både Harstad og Hammerfest har bygd store kulturhus, Sandnessjøen er i ferd med å gjøre det samme. Strømforsyningen rustes opp, og nye næringsområder og kontorbygg kommer til. Det er vekst innenfor bygg og anlegg, varehandel, transport, hoteller og konsulentvirksomhet. Selskaper som Acona, Rambøll, Sweco, COWI, Norconsult og Asplan Viak har økt sin tilstedeværelse i nord.

Minst like viktig er kompetanseoppbyggingen knyttet til utdanning, forskning og forvaltning. I alle de tre nordligste fylkene har det blitt satset på å styrke de petroleumsrettede fagutdanningene. Her har oljeselskapene og de største leverandørbedriftene i mange tilfeller vært viktige støttespillere for å kunne bedre egen rekruttering. Stangnes videregående skole i Harstad tilbyr videregående opplæring i brønnteknikk, og alle de høyere utdannings-

institusjonene har profilert seg sterkere i retning av olje, gass og energi. Det er etablert en rekke nye utdanningstilbud både på bachelor- og masternivå. Universitetet i Nordland har startet master i energiledelse, Høgskolen i Narvik har et bredt tilbud av ingeniørutdanninger og spesialisering i prosess teknologi innenfor olje og gass, mens Universitetet i Tromsø tilbyr utdanning i fag som geologi, prosess- og gassteknologi, automasjon, sikkerhet og miljø samt energirett. Universitetet i Tromsø har utdannet over 200 geologer og geofysikere. Gjennom Y-veien kan folk med yrkesfaglig utdanning og relevant fagbrev gå videre på ingeniørutdanning. Nye forskningsprosjekter, forskningsgrupper og senterdannelser har også grodd fram, delvis sponset av oljeselskapene. Universitetet i Nordland har opprettet sitt Nordområdesenter, og Universitetet i Tromsø har bl.a. laget et Senter for sikre operasjoner i nord (SESiNOR). Universitetet i Tromsø har også stilt seg i spissen for etablering av et nasjonalt senter for petroleum i arktiske strøk.

Et økende antall nasjonale forsknings- og forvaltningsinstitusjoner har i de seinere årene etablert seg i Tromsø. Flyttingen av Norsk Polarinstitutt til Tromsø og opprettelsen av Polarmiljøsentret og seinere Framsentret har hatt stor betydning. Dette har gjort Tromsø til det nasjonale tyngdepunktet når det gjelder arktisk ressurs- og miljøforskning. Økt petroleumsvirksomhet og maritime operasjoner i nord styrker også behovet for bedre overvåking, kontroll, varsling og beredskap. Her spiller Kystvakten en viktig rolle. Stadig mer av virksomheten vil skje ved hjelp av satellittfjernmåling, sensorteknologi, signalanalyse og kobling av data fra mange kilder. Dette er et område hvor Tromsø står sterkt, med forskningsmiljøene ved Universitetet i Tromsø og Norut og bedrifter som Kongsberg Spacetec og Kongsberg Satellite Services. Det siste viktige tilskuddet er etableringen av et permanent sekretariat for Arktisk Råd i Tromsø.

Usikkerhetsfaktorer

Økt leteaktivitet, nye funn og flere felt i produksjon har skapt et taktskifte i nord. Olje- og gassvirksomheten har fått et mer langsiktig perspektiv. Deler av oljeindustrien er i ferd med å flytte nordover. Når selskapene velger å etablere brohoder i landsdelen, er det fordi de regner med å operere her i mange år framover, fordi det stilles krav om lokal tilstedeværelse, og fordi det er viktig for deres politiske legitimitet. Den nordnorske oljehistorien er imidlertid en historie om få oppturer og mange nedturer. Dagens positive trender kan også snu. Det er flere usikkerhetsfaktorer knyttet til den framtidige olje- og gassvirksomheten i nord.

En viktig usikkerhet er om det faktisk blir gjort nye og interessante funn. Hver boring koster i dag i snitt over en halv milliard kroner. Kostnadene er raskt voksende, og de øker jo lenger nord en kommer. Petroleumsvirksomhet i nord er mer krevende på grunn av store avstander, vanskelige logistikkforhold, kulde, mørketid, ising, muligheter for drivis, sårbart miljø og strengere sikkerhetskrav. Oljeindustrien opererer globalt og vurderer ulike områder og prospekter opp mot hverandre. Skal de satse i nord, må de ha leteområder, tilstrekkelige funn og priser som kan gi lønnsomhet. Statoil hevder å ha “knekket koden” i Barentshavet. I det siste året har fire av åtte boringer i Barentshavet gitt funn. Men hvis det igjen blir mange tørre brønner, kan interessen raskt avta.

En annen usikkerhetsfaktor er olje- og gassprisene. Det forventes økt internasjonal etterspørsel etter både olje og gass. Nedstengning av atomkraftverk og forurensende kullkraftverk vil øke behovet for gass. Skifergassrevolusjonen har imidlertid rystet hele gassmarkedet. Snøhvit ble bygd ut for å kunne innta det amerikanske markedet, og en stor del av gassen fra Shtokman skulle gå samme vei. Men USA har nå gått forbi Russland som verdens største gassprodusent, og landet er i ferd med å trappe opp sin eksport. Mye tyder også på at det er betydelig mengder skifergass både i Europa og Kina. Videre skjer det en storstilt utbygging av produksjons- og mottaksanlegg for LNG en rekke steder i verden. Gassprisene blir frikoblet fra oljeprisene, prisene utlignes mellom verdensdeler, og de har i det siste sunket lavere enn de har vært på over ti år. Både Gazprom og Statoil er allerede blitt tvunget til å reforhandle sine langsiktige kontrakter. Dette kan gjøre hele debatten om rørtransport versus LNG mindre relevant. I stedet kan prispress og høy usikkerhet føre til at videre gassutbygging i nord blir stilt på vent.

En tredje usikkerhet er knyttet til internasjonale klima- og miljøreguleringer. Foreløpig står oljeinteressene sterkt i Norge. Oljeselskapene presser på for å få tilgang til nye arealer. Bildet preges av et kappløp mot Arktis. Selskapene skaffer seg lisenser og driver letevirksomhet ved Grønland og i de arktiske delene av Canada, Alaska og Russland. Det utvikles ny teknologi for å kunne operere i isfylte farvann og langt fra land. Importlandene er også opptatt av forsyningssikkerhet. Men klima- og miljøargumenter kan komme til å spille en stadig viktigere rolle. Klimaendringene skjer raskest i Arktis, og endringene vil ha store virkninger i andre deler av verden. Når Arktis kommer høyere på den globale agendaen, er sannsynligheten stor for at vernehensyn vil bli sterkere artikulert. En større oljekatastrofe i Arktis vil kunne føre til at det innføres svært strenge restriksjoner. Videre utbygging på norsk

sokkel kan også bli forpurret dersom en åpningsprosess av Barentshavet Nord truer med å sette Svalbardtraktaten og norsk suverenitet på spill.

En fjerde usikkerhetsfaktor er forholdet til Russland. Russland sitter med jokeren i nord. Det er Russland som har de desidert største ressursforekomstene. Russiske myndigheter er også opptatt av å øke produksjon, som i økende grad må komme fra arktiske områdene og offshore. Russland er i dag avhengig av vestlig teknologi og kompetanse for å kunne operere til havs. De har heller ikke erfaring med ukonvensjonelle olje- og gassressurser. Rosneft, som har fått tre utvinningstillatelser som dekker store deler av det russiske delelinjeområdet, har nylig inngått et strategisk partnerskap med Eni om Fedynsky og Tsentralno Barentsevo-feltene. Rosneft har også inngått en omfattende strategisk samarbeids- og joint ventureavtale med ExxonMobil, og nylig inngikk de en avtale med Statoil som sikrer et langsiktig letesamarbeid i store, lovende, utforskede områder i Barentshavet og Okhotskhavet. Men russisk politikk har svingt mellom isolasjonisme og åpenhet, mellom ressursnasjonalisme og invitasjon av utenlandske partnere. Med økt utbygging på begge sider av grenselinjen i Barentshavet blir samarbeidsrelasjonene av kritisk betydning. Norge er henvist til et naboskap med en stormakt, som ikke alltid er like forutsigbar.

Regionale utfordringer

Internt i landsdelen er det særlig fire utfordringer med henblikk på en videreutvikling av olje- og gassvirksomheten. Den første er knapphet på kompetanse, som utgjør en alvorlig flaskehals. Petroleumsnæringen har stort behov for fagarbeidere, ingeniører og andre teknikere. Det tar tid å utdanne folk med relevant kompetanse. Ungdomskullene i nord er små, frafallet i videregående skole er høyt, og det er få som satser på realfag. Bransjen må derfor hente mye arbeidskraft utenfra. Nord-Norge har allerede mange som pendler. Ifølge konjunkturrapporten til Sparebank1 Nord-Norge fra høsten 2010 er det 10.000 personer som er langpendlere til jobb i landsdelen. Det blir anslått at de nordnorske kommunene på denne måten taper rundt en milliard kroner i skatteinntekter og statlige overføringer årlig. Oljebransjen er basert på mye mobilt personell. De store utbyggingene, prosjektformen og skiftordningene legger til rette for det. Samtidig blir en økende del av virksomheten automatisert, med muligheter for fjernstyring. Det satses også på hurtigutbygginger, slik Skuld er et eksempel på. Dette gjør at virksomheten nok kan drives i nord, men at den lokale forankringen lett blir svak. De sysselsatte blir ikke bofaste, og selskapene som kommer, blir primært postkasse-selskaper i landsdelen.

Den andre utfordringen er svak infrastruktur. Økningen i olje- og gassvirksomheten stiller høye krav til transport og logistikk. Det skal fraktes store godsmengder og mer personell. Det betyr at det trengs bedre havner, veier og flyplasser. Siden landsdelen er preget av store avstander og få befolkningskonsentrasjoner, melder det seg her flere utfordringer i nord enn i andre deler av landet. Narvik er det nordligste knutepunktet for jernbanen, og det norske linjenettet går bare til Bodø. I resten av landsdelen spiller småflyplasser, sjøtransport og vogntog en nøkkelrolle. Tromsø har det beste kommunikasjonstilbudet og størst overnattingskapasitet. Ellers er kommunikasjonene mangelfulle og prisene høye. Det er statlige støtteordninger for utbygging av fiskerihavner, men ingen tilsvarende ordninger for industrihavner, der ansvarsforholdene er mer uklare.

Den tredje utfordringen er mangelen på helhetlig tilrettelegging. Med store utbygginger oppstår det et press på utbyggingsområdene. Det er mye som skal planlegges og samordnes. Oljeselskapene håndterer sine prosjekter, men de må følges opp gjennom offentlige planprosesser, arealdisponering, utbygging av tjenestetilbud og styrking av infrastrukturen. Megaprojekter krever omfattende koordinering på tvers av sektorer og nivåer. Dette er det vanskelig å få til. Ting skal skje raskt, og beslutningssystemene er ikke tilpasset en situasjon som krever helhetlige grep. Dermed oppstår det flaskehals. Separate beslutninger gir en suboptimalisering.

Den fjerde utfordringen dreier seg om fortrengningseffekter og ulikheter. Oljevirksomheten er på nasjonalt nivå i ferd med å skape en todelt industri: Den består av de virksomhetene som lever høyt på olje og gass, og de som blir skviset på grunn av høyt kostnadsnivå og stigende valutakurser. Oljevirksomheten presser opp lønninger, suger til seg mange av de beste hodene, og øker bo- og levekostnadene i de områdene hvor den ekspanderer. Dette kan bli enda mer aksentuert i Nord-Norge, hvor mange av de tradisjonelle næringene sliter med lav lønnsomhet og allerede konkurrerer med offentlig sektor om arbeidskraften. Sjansene er også store for at det blir voksende ulikheter mellom oljebyene og de øvrige delene av landsdelen. Dette er utfordringer som må bli tatt på alvor dersom olje- og gassvirksomheten skal gi positive ringvirkninger i Nord-Norge.

Strategiske prioriteringer

Olje- og gassvirksomheten er noe som ruller inn i landsdelen utenfra. Sokkelen kan i prinsippet bygges ut og driftes uten nevneverdige spor på land. Hovedutfordringen er å gripe mulighetene og unngå en utvikling hvor de store selskapene har hele regionen og bare er ute etter å tappe ressursene så raskt som mulig. En slik situasjon unngår vi ved å stille fornuftige krav, og å få til godt samarbeid internt i regionen/landsdelen og med petroleumsnæringa. Dette fordrer en åpen og helhetlig tilnærming. Petroleumsnæringas behov om god infrastruktur, topp kompetanse, gode samfunn med kultur, barnehager, skoler, bredbånd mm. samsvarer i all vesentlighet med de behov vår region/landsdel har. Å gjøre seg attraktiv for petroleumsnæringa, er et gode for dem, men også et gode for en selv. Det må derfor bygges opp solide nærings- og kunnskapsmiljøer og robuste samfunn i nord. Bare på den måten vil vi kunne stå bedre rustet for å ta i mot petroleumsnæringa, men også være bedre rustet den dagen olje- og gassperioden er over.

Regionen/landsdelen har som analysen har vist en del utfordringer med henblikk på en videreutvikling av olje- og gassvirksomheten, blant annet kompetanse og infrastruktur. Strategien legger opp til en helhetlig tilnærming som besvarer utfordringer og samtidig åpner opp for å utnytte mulighetsrommene.

Som regional utviklingsaktør har Fylkeskommunen et særskilt ansvar for å tenke helhetlig. Vi skal både ivareta vår dyrebare natur/miljø og å innta en aktiv rolle med tanke på å bygge opp petroleumsnæringa i Troms. Skal fylkeskommunen være en tyngre premissgiver både overfor oljeselskapene, i landsdelen og overfor nasjonale myndigheter, krever det derfor høy kompetanse, miljø- og næringsmessig. Utgangspunktet for oppfølgingen av strategien er derfor at

- Troms fylkeskommune skal bygge opp høy petroleumskompetanse og jobbe systematisk med petroleum over tid.
- Troms fylkeskommune skal sette strenge miljøkrav i forbindelse med den økte petroleumsakтивiteten, og for å styrke vår kompetanse på området skal vi inngå strategiske allianser med kompetansemiljøer i landsdelen.

I strategien gir vi hovedpunktene i retningen/veivalgene, men det vil – siden samfunnet er dynamisk og i konstant endring – fortløpende bli utarbeidet nye tiltak. Strategien fokuserer på

følgende strategiske 6 hovedområder: (I) Kompetanse, (II) Infrastruktur, (III) Leverandørutvikling, (IV) Rammebetingelser, (V) Samfunnsutvikling og (VI) Samarbeid og arena.

Prioriteringsområde I: Kompetanse

Knapphet på kompetanse i regionen/landsdelen utgjør en alvorlig flaskehals.

Petroleumsnæringen har stort behov for fagarbeidere, ingeniører og andre teknikere. Det tar tid å utdanne folk med relevant kompetanse. Ungdomskullene i nord er små, frafallet i videregående skole er høyt, og det er få som satser på realfag. Bransjen må derfor hente mye arbeidskraft utenfra. Dette gjør at virksomheten nok kan drives i nord, men at den lokale forankringen lett blir svak. De sysselsatte blir ikke bofaste, og selskapene som kommer, blir primært postkasse-selskaper i landsdelen. En ser også at mange av selskapene i Stavangerområdet nå velger å utvide i Oslo fordi det er lettere tilgang på ingeniører og andre fagfolk der.

Det er derfor svært viktig at vi prioriterer utdanning og forskning. Vi må satse på å motivere barn/ungdom til å interessere seg for realfag. Vi må satse på å utdanne ungdom fra landsdelen, på å få folk nordfra til å flytte tilbake, samt rekruttere nasjonalt og internasjonalt. Vi må hindre frafall i utdanningene. Vi må bygge opp de rette utdanningstilbudene i landsdelen, med tilknyttede desentraliserte tilbud. Vi må fokusere på nye nisjer. Vi må bygge oss opp på områder som supplerer de sterkeste miljøene i andre deler av landet. Arktiske operasjoner, overvåking, beredskap, miljø kan være områder hvor de nordnorske miljøene har fortrinn. Vi må utvikle nærings- og kunnskapsmiljøer slik at de kan ta en ledende rolle når det gjelder utfordringer knyttet til økt oljevirksomhet og maritime operasjoner i arktiske strøk.

- Troms fylkeskommune skal initiere arbeid for å styrke den petroleumsrettede kompetansen i regionen – på alle nivå og flere fagområder. Både ordinære utdanninger og etter- og videreutdanninger. Til grunn for dette arbeidet skal Troms fylkeskommune initiere og utvikle en egen petroleumsrelatert kompetanse/FoU-strategi (PETROKOMS – Petroleumskompetanse Troms). Utgangspunktet er: fremdragende bedrifter har fremdragende kompetanse basert på fremdragende forskning).
- Troms fylkeskommune skal bidra til å utvikle nærings- og kunnskapsmiljøer som kan ta en ledende rolle når det gjelder utfordringer knyttet til økt oljevirksomhet og

maritime operasjoner i arktiske strøk; arktiske operasjoner, overvåking, beredskap, miljø er områder hvor de nordnorske miljøene har fortrinn.

- Troms fylkeskommune skal bidra til å videreutvikle den geologiske og petroleumsretta aktivitet ved Universitetet i Tromsø.
- Troms fylkeskommune skal stimulere gode rekrutteringstiltak.

Prioriteringsområde II: Infrastruktur

Troms skiller seg ut fra Nordland og Finnmark ved å ha minst baseaktivitet og forsynings- og fabrikkvirksomhet rettet mot leting og utbygging på sokkelen utenfor landsdelen. Troms har til gjengjeld lete- og driftsmiljøet i Harstad og kompetansemiljøene i Tromsø. Tromsø er også et knutepunkt for logistikk i nordområdene. Dette er fortrinn som det gjelder å utnytte. Et viktig innspill fra både kommuner og næringsliv er: «kommer infrastrukturen på plass, så vil selskapene komme etter – infrastruktur gir konkurransekraft». Behovene til både de store nasjonale/internasjonale selskapene og de små og mellomstore lokale/regionale må sikres. Vi må derfor satse på utbygging av infrastruktur: veier, havner, flyplasser. Det er også viktig å få ned det høye prisnivået internt i landsdelen.

- Troms fylkeskommune skal være påvirket i prosessen med å få etablert av et logistikk-knutepunkt på Tønsnes (Grøtsund Industrihavn) og bidra til sikre at lokale/regionale bedrifter får solid innpass i prosessen og når denne er etablert.
- Troms fylkeskommune skal arbeide for å få på plass fasiliteter for etablering av engineeringsmiljø/klynge i Harstad.
- Troms fylkeskommune skal arbeide for at det etableres flere flyruter i regionen/landsdelen.
- Troms fylkeskommune skal arbeide for at finansiering av industrihavner blir satt på dagsorden i de rette fora/organer/prosesser, som Nasjonal Transportplan, m.fl. og være pådriver overfor beslutningsmyndigheter.
- Troms fylkeskommune skal legge til rette for at nåværende og fremtidige initiativ (som har støtte i selskapenes egne ønsker) knyttet til landanlegg får oppmerksomhet og støtte i utviklingsfasen.

Prioriteringsområde III: Leverandørutvikling

Næringslivet i nord er preget av små og mellomstore bedrifter. Innovasjon Norge har analysert utfordringene lokale/regionale bedrifter har i forhold til utviklings- og

utbyggingsprosessene innen petroleum. En ser bl.a. at en rekke kontrakter går til mer etablerte leverandørmiljøer utenfor landsdelen. Flere bedrifter føler seg kvalifiserte til å levere, men får ikke oppdrag som følge av størrelsen på bedriften samt at de i liten grad har erfaring med petroleumsrelaterte leveranser. I dette ligger det også at bedriftene ønsker å komme opp på et høyere leverandørnivå, i stedet for å levere til underleverandører hvor marginene er mer presset. Kompetanseutvikling og tilgang på kvalifisert arbeidskraft er utfordrende for mange bedrifter. Det er spesielt arbeidskraft med nødvendige kurs for å jobbe offshore som er utfordrende å få tak i, og konkurransen om denne typen arbeidskraft er stor. Å møte formelle krav, godkjenninger, dokumentasjon og sertifiseringer oppleves også som utfordrende, spesielt i bedrifter med få ansatte som har begrensede administrative ressurser.

Leverandørindustrien i Nord-Norge har tidligere primært hatt sin inntjening fra andre områder enn petroleumsleveranser. Mange har solgt sin kapasitet til eksisterende kunder, og det er dermed vanskelig å øke leveransene ytterligere. For bedrifter med liten erfaring med leveranser til petroleumssektoren er det utfordrende å skape nettverk og forpliktende samarbeid. Det er verdt å merke seg at en rekke bedrifter ikke ser noen begrensninger i forhold til å få ny/økt aktivitet.

Det er viktig å hjelpe lokale bedrifter med å klatre opp i leverandørhierarkiene. Og skal nordnorske bedrifter kunne posisjonere seg for store utbyggingsoppdrag, må de: ha oversikt over hva som skjer, ha den nødvendige kompetansen, kunne samarbeide om å gi konkurransedyktige tilbud og være ute i rett tid – vite når togene går. Dette er forhold de selv kan bidra til, eller i samarbeid med andre.

- Troms fylkeskommune skal i tildelingsbrev til Innovasjon Norge få på plass et 5-årig leverandørutviklingsprogram, som retter seg mot ulike typer flaskehals for bedriftene.

Prioriteringsområde IV: Rammebetingelser, tilstedeværelse og policyutvikling

Ulike anbudsregler er svært ofte til hinder for vårt næringsliv. Enten fordi regelutøvelsen favoriserer de store, fordi man benytter "blodferskreglen" som handler om at man i løpet av de siste tre årene må ha gjort en jobb som den man skal kjempe om, eller fordi kravene om egenkapital (eks Statens vegvesen) er for store.

Det er viktig å drive politisk påvirkning for å sikre rammebetingelser og vilkår for utvikling i nord – at det legges vekt på regionale ringvirkninger og at dette følges opp overfor selskapene. Beslutningsmyndighet til landsdelen er et svært viktig middel for å sikre lokal og regional innpass i utbyggings- og driftsfasen.

Det er viktig å kreve lokal tilstedeværelse av de sørnorske og internasjonale bedriftene som får oppdrag i nord. En må også sikre at selskapene bygger seg opp i nord og tar et ansvar for samfunnene rundt. Det vil si at de også søker lokale og regionale samarbeidspartnere.

I tillegg til at rammebetingelser, tilstedeværelse og beslutningsmyndighet legger føringer, pågår det kontinuerlig prosesser (nasjonale og internasjonale) som har betydning for petroleumsnæringa i regionen/landsdelen, i form av høringer, policydokumenter, strategiske utspill mm.

- Troms fylkeskommune skal ha en pro-aktiv holdning inn i forhold til høringer, policydokumenter, strategiske utspill o.l. og skal være en premissleverandør i saker som gjelder petroleumsutvikling i nord.
- Troms fylkeskommune skal jobbe aktivt opp mot oljenæringa og offentlige beslutnings/tilsynsmyndigheter (som Petroleumstilsynet i Harstad) for å sikre at de etablerer seg i regionen/landsdelen, og at størst mulig grad av beslutningsmyndighet følger med etableringen.
- Troms fylkeskommune skal utarbeide et policydokument som får frem vår holdning knyttet til gassinfrastruktur til/i Barentshavet (rør versus LNG).
- Troms fylkeskommune skal videreføre og styrke det petroleumrelaterte/geopolitiske arbeid/samarbeidet opp mot Russland.

Prioriteringsområde V: Samfunn

Vertskapsattraktivitet er viktig om oljeselskaper og leverandørindustrien skal komme nordover. Det gjelder å skape gode bo- og levesteder med et allsidig service- og kulturtilbud. Kommunene må kontinuerlige arbeide med å bli flinkere på å tilrettelegge for tilflyttede familier og integrering av utenlandsk arbeidskraft.

Det er viktig å unngå at alle skal gjør det samme og inngår i nullsumspill. Kommunene bør ut fra sine forutsetninger spesialisere seg i ulike deler av verdikjedene.

- Troms fylkeskommune skal legge til rette for/stimulere at vertskapsbyene, gjennom god petroleumskompetanse, arbeider aktivt med attraktivitet overfor oljeselskaper, leverandørindustrien og tilsynsorganer m.fl.
- Troms fylkeskommune skal etablere et forprosjekt for internasjonal skole.

Prioriteringsområde VI: Samarbeid og arenabygging

Å utnytte mulighetsrommene krever også at en i regionen/landsdelen får til tettere samarbeid på tvers av institusjoner, sektorer og kommune- og fylkesgrenser. Det er også viktig å skape synergieffekter mellom ulike næringer og ulike fagmiljøer. Det er også viktig/mulig å gjøre utradisjonelle koblinger i nord, slik som bruk av fiskefartøyer i kystnær oljevernberedskap.

- Troms fylkeskommune skal arbeide for å etablere arenaer for økt koordinering og samarbeid, for stimulering og utvikling av nye mulighetsskapende koblinger, mellom aktører innen næringsliv, offentlig sektor og forsknings- og utviklingssektoren.